

The background of the entire image consists of a series of horizontal, wavy bands in a teal color, alternating with white space. The waves vary in amplitude and frequency, creating a dynamic, ocean-like texture.

Eija Iirola

**MERISOTILAAN
TYTÄR**

Kiholinnan edustalla

MERISOTILAAN TYTÄR

JÄNNITYSTÄ JA NOSTALGIAA

Eija Iirola

Eija Iiro

MERISOTILAAN TYTÄR

Jännitystä ja Nostalgiaa

© 2024 Eija Iirola

Kustantaja: BoD • Books on Demand GmbH, Helsinki, Suomi

Kirjapaino: Libri Plureos GmbH, Hampuri, Saksa

ISBN: 978-952-80-7142-6

Kuvat kotitarkistosta, ellei toisin mainita

LUKIJALLE

Viimeistellessäni veljeni kanssa julkaisukuntoon isämme, kommodori Eino Pukkilan postuumisti löytyneitä käsikirjoituksia ”Merisotilas” (2006) ja ”Verlan kuohuista maailmalle” (2006) innostuin kirjaamaan muistiin aikaisempaa enemmän omia tarinoitani lähipiirini kannustamana.

Osan jutuista olen kirjoittanut vuosina 2003–2016 osallistuessani Espoon työväenopiston elämäntarinakursseille, osan myöhemmin. Aiheet ovat joko omia poimintojani sieltä täältä lapsuuden, nuoruuden ja työelämän ajoilta tai ne ovat valikoituneet ohjaajien viitoittamissa puitteissa usein sattumanvaraisesti.

Äidin osuus lapsuuden tarinoissa korostuu, koska isä joutui olemaan virkatehtäviensä vuoksi paljon poissa kotoa niin sota-aikana kuin myös sen jälkeisenä aikana. Äidin laajasta ystäväpiiristä olen poiminut tähän kirjaseen joitakin mielenkiintoisia henkilöitä, mm. runoilija L. Onervan ja Pro Finlandia-mitalilla tai muilla kunnianosoituksilla palkittuja taiteilijoita.

Pieniä kuvauksia tai mainintoja Asunto Oy Kiholinnan asukkaista on runsaanlaisesti, koska he ovat olleet osana lapsuuteni ja nuoruuteni kasvuympäristöä 1940-luvulta aina 1960-luvulle asti. Monet kiholinnalaiset ovat tavalla tai toisella sivunneet elämäni myöhemminkin. Myös poikani perheineen on asunut Kiholinnassa.

Kansainvälisyys on kiehtonut minua pikkutyöstä lähtien. Kipinän siihen sain lapsuuden kodissani. Vanhempani olivat kiinnostuneita eri kielistä ja kulttuureista. Kotiimme oli tilattu paitsi suomenkielisiä, myös ruotsin-, englannin-, saksan- ja ranskankielisiä julkaisuja. Kotikirjasto pursui laajan sotakirjallisuuden, runokirjojen yms. lisäksi kautta maailman tunnettuja klassikoita. Työympyröissäni tapasin useiden eri kansallisuuksien edustajia, unohtamatta monia mielenkiintoisia suomalaisiakaan.

Koulutustaustani johdosta olin työurallani paljon tekemisissä ranskalaisten kanssa toimiessani niin opetus- ja käännöstehtävissä kuin toimistopäällikkönä puolustusvoimien pääesikunnan ulkomaaosastolla ja sittemmin toimialapäällikkönä kansainvälisellä osastolla.

Espoossa, syyskuussa 2024
Eija Iirola

SISÄLLYS

I Aika armas lapsuuden ja nuoruuden

1. Ennenaikainen merimieskaste s.9
2. Äiti läheisineen, ystävineen ja tuttuineen s.15
3. Kirjeitä isille s.28
4. Lapsuuteni pommisuoja s.33
5. Eksyksissä s.39
6. Tuuliajolla Turussa s.44
7. Laivakissoista navettakissaan s.47
8. Bunska s.54
9. Inkeriläinen Aino s.58
10. Sotaa paossa s.63
11. Jouluaatto panssarilaiva Väinämöisellä s.68
12. Eri sukupolvia s.72
13. Erikoinen episodi kodissamme s.77
14. Vanha rakas piano s.79
15. Äidin lauluaarteita s.83
16. Kiholinnan kellarissa s.86
17. Pihakavereita s.88
18. Muita kiholinnalaisia s.99
19. Yöllinen herätys s.115
20. Valvontakomissio ja vaaran vuodet s.117
21. Liikuntaa Maggie Gripenbergin tahdissa s.121
22. Pelkoa ja riemua s.123
23. Kadonnutta aikaa etsimässä Kuninkaansaareissa ja Vallisaareissa s.128
24. Piipahduksia Suomenlinnassa ja merivoimissa s.136
25. Pusupostia s.139
26. Kansimatkustajana Tukholmaan s.140
27. Tulipalomekko s.144
28. Joitakin 1950-luvun tapahtumia Helsingissä s.148
29. Eastbournessa s.152
30. Lenkkipolkuni herättämiä muistoja s.162
31. Vanha kouluni, oi s.166

32. Viisikymmenluvun tyttäriä, poikia ja äitejä s.171
33. Haasteluhetki s.173
34. Viipurilaisia taiteilijoita s.175
35. Ulkovaikuttavien sotilasasiain miehiä s.177
36. Kannella fregatin s.181
37. Oi niitä aikoja s.187
38. Kummallisia kokemuksia Pariisissa s.192
39. Kirje intialaiselle rouva Rajille s.197
40. Etruskilainen hevonen s.201
41. Besançonissa s.206
42. Muistojen venheessä Seinellä s.210
43. Muistot, muistot, armaat muistot s.212
44. Lastenlapsilleni s.214

II Työelämän tiimellyksessä ja muussa tuoksinnassa

45. Jättitietokoneiden kimpussa s.219
46. Opetuspuuhissa s.221
47. Alkutaipaleella pääesikunnan ulkomaaosastolla s.226
48. Yllättävä tehtävä s.232
49. Ranskan puolustusministeri Debré Suomessa s.233
50. Venäläinen syrjähyppy s.238
51. Ranskan asevoimien esikuntapäällikön vierailu s.240
52. Sibelius-monumentti ja Eila Hiltunen s.244
53. Romanian sotilasasiain miehiä s.246
54. Ranskalainen ministerivaltuutettu Suomessa s.248
55. CISM:n kisoissa ja touhuissa s.251
56. Kuninkaallisia ja tasavaltalaisia s.255
57. Kadonnut miekka s.257
58. Jugoslaaveja s.263
59. Opettajana sotilasopetuslaitoksissa s.264
60. Lakimiesvaltuuskunta Pariisissa s.271
61. Ranskalainen kunniamerkki ja Monacon hoviherroja s.273
62. Ranskan asevoimien esikuntapäällikkö Suomessa s.276
63. Ranskan presidentti Giscard d'Estaing Suomessa s.279
64. Washington, New York, Miami s.281
65. Työn ja perhe-elämän pyörityksessä s.287
66. Virkanimitys s.293

- 67. Italian puolustusministeri Suomessa s.294
- 68. Japanilaisia s.296
- 69. Kenraalin kutsuilla s.300
- 70. Kultahääpäivä s.302
- 71. Äiti poissa, isä yksin s.303
- 72. Puolustusvoimain komentaja Ranskassa s.305
- 73. Maanpuolustushenkeä s.308
- 74. Kuulakeittoa s.312
- 75. Suomen ensimmäinen naisten lions-klubi s.315
- 76. Erilaisia tapahtumia puolustusvoimien piirissä s.319
- 77. Lakimiesten matkassa s.324
- 78. Elisabeth Rehnin asettama työryhmä s.329
- 79. Arkiaamu s.330
- 80. Illan ja yön tullen yksin s.332
- 81. Myrskyä ja mylläkkää Bukarestin seminaarissa s.337
- 82. Rosvoja s.340
- 83. Kyytejä Suomessa ja Ranskassa s.341
- 84. Amiraalin matkassa s.344
- 85. Paniikkia vesitornissa s.354
- 86. Viimeinen päivä pääesikunnassa s.356
- 87. Muuan juhannus s.360
- 88. Öölannin kevät s.362
- LÄHTEITÄ s. 367
- LIITTEENÄ 23 kuvasivua

I Aika armas lapsuuden ja nuoruuden

1. ENNENAIKAINEN MERIMIESKASTE

Olin vähällä syntyä merellä. Isäni, silloinen meriväen kapteeniluutnantti, oli kutsunut nuoren vaimonsa laivastonäytökseen Helsingin edustalle Suomenlahdelle. Merellä puhkesi yllättäen melkoinen myräkkä, aluksi seitsemän boforin lounaismyrsky, joka yltyi ainakin yhdeksäksi boforiksi. Kutsuvieraiden joukossa oli mm. tasavallan presidentti, muita valtiiovallan sekä puolustusvoimien edustajia. He olivat panssarilaiva Väinämöisellä, jota ei voimakas merenkäynti keikuttanut. Sen sijaan pienemmillä aluksilla ollut yleisö joutui kiinnittämään huomionsa näytöksen sijasta itseensä. Äiti ja hänen seurassaan ollut viipurilainen ystävä, Elina Björkengen, olivat aikeissa katsoa näytöstä tykkivene Turunmaalta, mutta he eivät vanhempieni sanojen mukaan voineet nähdä mitään aluksen keulapakan alta, jossa olivat suojassa. He pitelivät vain kynsin hampain kiinni kansirakenteesta, jotteivät keulapakan yli vyöryneet aallot olisi kahmaisseet heitä mennessään.

Moiseen ryttäkään reagoin tietysti minäkin ja uhkasin tulla maailmaan aikataulusta edellä. Äiti pääsi kuitenkin kunnialla ja tyynen sään vallitessa maihin. Näin päivänvalon vasta viikkoja myöhemmin Mehiläisen sairaalassa. Siellä äidin huonetoverina oli sattumalta luutnantti Seeven rouva, joka sai samoihin aikoihin poikavauvan. Tätä kutsuttiin rovastiksi. Minä sain vanhempieni kertoman mukaan prinsessan tittelin. Tavattuani parikymmentä vuotta myöhemmin ilmavoimien komentajan, kenraalimajuri Seeven, hänen puolisonsa ja poikansa, Seeven rovastin, erällä kutsuilla tämä kysyi minulta hymyillen, mitä Pukkilan muorille kuuluu. Olin yllättynyt ja hiukkasen harmistunut. Niin tai näin, prinsessa tai muori, tässä nyt olen itse viiden lapsenlapsen mummina ihmettelemässä maailman menoa ja elämän kulkua. Paljon on ehtinyt tapahtua niin hauskaa kuin ikävääkin menneiden vuosikymmenien aikana.

Talvisotaa paossa

Luultavasti varhaisimmat, hatarat ja välähdyksenomaiset muistoni ovat talvisodan ajalta. Olin äidin kanssa sotaa paossa isän veljen Vilhon perheen luona Nurmijärvellä isossa maalaistalossa. Pommi-

hälytyksen vuoksi olimme kaikki juosseet kipin kapin pihan poikki ja kömpineet hämääseen perunakellariin. Siellä kökötimme, naiset ja lapset, hiiren hiljaa hyvältä tuoksuvien hillopurkkirivistöjen, mullan-hajuisten peruna-, porkkana- ja lanttulaarien keskellä himmeään lyhdyn valossa ja odotimme, että vihollisen pommikoneet poistuisivat Suomen ilmatilasta ja hälytys päättyisi. Koneiden hirmuinen jyrynä oli pelottava ja se koski korvia. Välillä ääni lähestyi ja kuului aivan yläpuolelta, sitten se taas loittoni jyristäkseen kohta uudestaan. Kaikesta huolimatta oli jännittävää olla piilossa kellarissa. Ihmettelin vain, miksei se äidistäkin ollut hauskaa. Ei hymyilyttänyt tavallisesti minulle hymyilevää Toini-tätiäkään, Vilhon rouvaa, joka istui vieressä sylissänsä sinisessä makuupussissa nukkuvaa vauva, serkkuni Heikki. Toini-tädin toisella puolella kyyhötti hievahtamatta paikallaan hänen äitinsä, Siiri.

Myöhemmin talvisodan jatkuessa siirryimme Nurmijärveltä äitini viipurilaisten tuttujen luokse Haagaan, Länsipuistotie 13:een. Tämä päivänä entinen sotapakopaikkamme kuuluisi luultavasti Etelä-Haagaan. Osoitetta en enää löytänyt nykyisestä Helsingin kartasta. Hämärässä muistikuvassani näen punatiilisen rakennuksen, maitokaupan ja apteekin. Se talo taitaa töröttää siellä vieläkin. Minulle tulee aina jotenkin levoton olo, kun ajattelenkin sitä. Voin vain kuvitella, miten huolestunut äiti on tuolloin ollut tilanteesta.

Ensimmäinen kotini

Oikea kotini sijaitsi kuitenkin Helsingissä Mechelininkatu 20:ssä, jonne vanhempani olivat muuttaneet Armfeltintieltä Eirasta. Elämäni ensimmäiset neljä ja puoli vuotta asuin Etu-Töölössä. Mechelininkatu oli tuohon aikaan rauhallinen. Eihän autoja liiemmälti ollut. Koko maassakin oli vain 21 000 autonomistajaa. Kotimme käsitti kaksi isoa huonetta, hallin, keittiön ja eteisen. Olohuoneen ikkunat olivat kadunpuolelle päin. Siellä kasvoi lehmuksia. Niiden takana törötti punatiilisiä kerrostaloja kuten nykyäänkin. Makuuhuoneen ikkunoista näkyi asfaltoitu piha, roskapönttöjä, taempana hieman nurmikkoa, pensaita, puita ja talojen seiniä.

Olohuoneen ikkunoissa riippuivat röyhelöreunaiset valoverhot ja haitarilaskoksiset pimennyskaihtimet. Ikkunaseinän viereisessä nurkassa köllötteli isohko, ruskehtavanpunertava laiskanlinna. Sen vieressä pötkötti radio jännittävän näköisellä, kolmiosisella pöydällä, jonka vetolaatikoista löysin kaikenlaista mielenkiintoista tutkittavaa.

Nojatuolin toisella puolella oli pyöreä chippendale-tyylinen sohvapöytä, sen päällä iso lamppu, jonka vihertävä lasijalka näytti aaltoilevalta valkoisen kartonkisen vekkivarjostimen alla. Pöydän yläpuolelta katseli Elina Björkengrenin äidistäni maalaama suuri-kokoinen muotokuva. Seinillä riippui lisäksi pari muuta viipurilaisten taidemaalarien, Elina Björkengrenin ja Janne Muusarin maalausta sekä äidin kihlusaikanaan isille tekemä ristipistotyö Viipurin linnasta. Pöydän lähellä kökötti kaksi tummanvihreää chippendale-nojatuolia ja samaa tyyliä oleva kirjahylly. Vastakkaisella puolella seisoj musta piano, jossa luki kultaisin kirjaimin Hofpiano Forte, Fabrikant Berlin ja pianon edessä musta pyöreä jakkara. Huoneen kalustukseen kuului- vat lisäksi Alvar Aallon suunnittelemat sohva, pikkupöytä, kirjoitus- pöytä ja tuoli. Keskilattiaa peitti iso punertava matto. Olohuoneen seinät olivat yksiväriset, makuuhuoneen tapetit sen sijaan hennoin kukkakranssein kuvioit. Sisäkkäin työnnettäviä hetekoita komisti ohutviiruinen, tummahko kotikutoinen päiväpeite. Makuuhuoneessa komeili myös äidin taiteilijaystävil- tään häälahjaksi saama taidokkaasti koristemaalattu kapiotarkku. Jykevä ruokasalin tammikalusto oli sijoitettu halliin.

Tähän kotiin äiti ja isä toivat minut Mehiläisistä. Aluksi sain nukkua vanhempieni kanssa samassa huoneessa. Olinhan aika pieni vauva. Painoin syntyessäni 2770 g ja olin 48 cm pitkä. En tiedä, millainen oli ensimmäinen petini, mutta ainakin vähän myöhemmin nukuin vihreässä pinnasängyssä. Vanhempani kävivät ostamassa minulle vauvan ammeen Rake-nimisestä liikkeestä, joka sijaitsi Bulevardin ja Erottajan kulmauksessa. Isä nauratti, kun nuori miesmyyjä huusi alakertaan toiselle myyjälle: "Hei, tuokaa sieltä ylös yks kakaritten punkka." Sain myöhemmin myös kuomuvaunut ja niihin peitteeksi pörröisen lampaantaljan.

R i s t i ä i s e t

Ristiäiset pidettiin itsenäisyyspäivänä. Isä oli silloin lomalla Tuusulasta ilmavoimien kapteenikurssilta. Minut kastoi Rannikkolaivaston pastori Johannes Björklund, josta tuli sittemmin kenttäpiispa. Olin kuulemma tyytyväinen saadessani kastevettä päähäni. Isä oli pannut van- hempieni häälahjaksi saamaan kastemaljaan lämmintä vettä ja luulin sitä päivittäiseksi kylvyksi. Minut ristittiin Eija Marjatak- si. Ensimmäinen nimi yhdistettiin äidin ja isin etunimistä. Toinen siepattiin Kalevalasta. Päälläni oli äidin morsiushunnusta tehty pitkä kastemekko, joka saa-

pui vasta viime tingassa Marttimon tädin, äidin viipurilaisen tutun, ompeluliikkeestä. Äiti oli jo ehtinyt soitella ja kysellä, missä mekko viipyi. Kotiväen lisäksi kastetilaisuudessa olivat läsnä äidin äiti eli mummi, isin veli Vilho eli kummisetä, äidin ystävätär Irma Järveläinen eli kummitäti Viipurista, Toini, jota Tonyksi kutsuttiin, hänkin äidin läheinen ystävätär Viipurista ja hänen miehensä Olavi Laine sekä isin virkatoveri Erkki Astola puolisonsa Eevan kanssa. Kaukaiset kummit Maiju-täti, Lispa-täti ja Josu-eno eivät voineet saapua.

Mieluisia leikkikaluja

Ensimmäisenä jouluna, jonka muistan, sain joulupukilta melkein itseni kokoisen kankaisen nukan. Sillä oli pahvimassasta tehty pää, joka oli ommeltu vartaloon kiinni neljästä kohdasta. Päähän oli maalattu siniset silmät, nenän nykerö ja suun supukka. Nukke oli aivan ihana. Isi kertoi joulupukin sanoneen, että sen nimi on Sisko. Valitettavasti pukilla oli niin kiire, etten ehtinyt häntä näkemään, vaikka juoksin paikalle ovikellon soidessa niin vinhaa vauhtia, että hippulat vinkuivat. Joskus aikaisemmin olin saanut kaksi mollamaijaa, ison ja pienen. Molemmilla oli niitä liikuteltaessa loksuttavaa ääntä pitävät, isot siniset silmät, punaiset pitkät housut ja punainen myssy. Mollamaijat katoivat myöhemmin muuton yhteydessä. Yksi iso silmä kuitenkin säilyi ja se on vieläkin tallessa. Oli minulla muitakin leikkikaluja, kuten guttaperkkainen tyttövauva ja isin Saksasta tuoma kävelevä nukke, joka aina kaatui maton kohdalla. Guttaperkkanukke osasi sulkea silmänsä. Tutuksi tulivat käynnit Fredrikinkadun nukketuhtorin luona, joka kerta toisensa jälkeen korjasi pään sisälle pudonneet silmät, kunnes hän erään kerran liimasi silmät, niin etteivät ne enää sulkeutuneet. Silloin itkin.

Pidin pikkutyttöä erityisesti vihreästä lasten tuolista, jonka sai pöydäksi, kun sen käänsi ympäri. Sille katoin peltisen leikkiastiaston omassa pienessä nurkkauksessani, jota peitti kaksi luonnonvaaleaa, punavihreäraitaista räsymattoa. Samanlaisen pallin ostin myöhemmin omalle tyttärelleni. Olohuoneen laiskanlinnassa leikin mielelläni. Vielä hausempaa oli keikkua pianojakkaralla. Siitä tuli jännittävä pyörivä kulkuneuvo, kun kiepsautin sen lappeelleen ja itse istuin rungon päälle ja pyöritin varsinaista istuinosaa käsilläni eteen- tai taaksepäin. Pianon kiiltävät metalliset pedaalit olivat nekin mielenkiintoiset kapistukset. Jykevän kiharajalkaisen ruokapöydän alla taas oli mukava leikkiä kotia. Siinähan oli talo valmiina.

Ensimmäiset kesät

Elämäni ensimmäisen kesän vietin Lappohjassa. Laivaston alukset, joilla isi palveli, olivat silloin siellä. Totta kai äitikin halusi sinne. Valokuvista olen katsellut Lappohjan komeita hiekkarantoja ja vanhempieni taiturimaista voimistelua. Seuraavat kesät vietimme Karjalan kannaksella Johanneksen Kukkolassa ja Rauhalassa. Kannas oli äidille varmasti mieluinen. Olihan hän kotoisin Viipurista. Myös hänen vanhempansa ja veljensä perheineen olivat lähellä.

Elämä ei kuitenkaan ollut niin rauhallista kuin se pikkutytön näkökulmasta näytti. Isi oli komennettuna milloin Helsinkiin, milloin Turkuun ja milloin millekin Suomenlahden rannikkopaikkakunnalle ja välillä vaarallisiin erityistehtäviin sodan puhjettua.

Missä äiti?

Kerran ollessani kolmevuotias äiti oli livahtanut minun nukkuessani päiväunia samassa korttelissa olevaan kauppaan. Minäpä heräsin. Pelästyin hirveästi, kun äiti ei ollut kotona. Päätin heti lähteä etsimään häntä. En saanut ulko-ovea auki. Sen sijaan sain muutaman yrityksen jälkeen avatuksi makuuhuoneen ikkunan. Aika kauan emmittyäni rohkenin hypätä siitä alas. Hyppy ei ollut kovin korkea, koska kotimme sijaitsi ensimmäisessä kerroksessa. Vähän sattui kuitenkin käteen ja jalkaan. Juoksin ensin korttelin kulmassa olleeseen Varubodenin kauppaan

- Onks äiti täällä?

Ei ollut. Tiskin takana ihmettelevät ruotsinkieliset myyjät arvelivat äidin varmasti olevan toisessa kaupassa.

- Missä kaupassa?

Hetken mietittyään eräs suomea osannut myyjätär virkkoi:

- Äiti meni varmaan Gustafssonille, koska meillä täällä ei ollut sokeria.

- Missä se Gustafssonni on?

- Se on korttelin toisessa päässä.

- Missä se toinen pää on? utelin hätäntyneenä.

En myöskään ymmärtänyt, mitä he supisivat keskenään.

- Se on tuollapäin, joku myyjistä viittilöi.

- Odota täällä. Et voi lähteä minnekään verta valuvana. Äiti tulee hakemaan sinut.

- Ei äiti tiedä, missä minä olen.

Itku ja sydän kurkussa polvi ja käsi verta vuotaen lähdin juoksemaan Gustafssonille. "Äiti, äiti, missä sinä olet?" tuskailin. Matka

tuntui pitkältä. Kipitin, kipitin eteenpäin. Miten pelkäsinkään, ettei äiti olisi siellä. Mitä sitten tekisin? Minne menisin? Löytyihän äiti vihdoin. Hän oli tietysti järkyttynyt minut nähdessään.

- Mite ihmeessä sie siinä oot?

Kun kerroin hypänneeni ikkunasta, äitiparkani tuskin sai sanaa suustaan.

Saksalainen leikkikoulu

Mechelininkadulla asuessamme kävin saksalaista leikkikoulua, jota kutsuttiin Tata-kouluksi johtajattaren lempinimen mukaan. Kun joulujuhlat lähestyivät ja harjoittelimme näytelmää, kaikki tytöt olisivat halunneet olla prinsessoja. Tata-tädin mielestä näytelmässä sai olla vain yksi prinsessa. Olin pettynyt, etten saanut sitä roolia. Muistan, että lauloimme niissä juhlissa *"O Tannenbaum, o Tannenbaum, wie grün sind deine Blätter"*.

Viipurin mummi

Ollessani nelivuotias mummi oli käymässä meillä Viipurista. Mummi tuoksui yleensä kamferitipoille. Jos minulla oli yskää, hän antoi pikiöljyä, joka oli pahanmakuista. Sen lisäksi minun piti juoda keitettyä sipulimaitoa, jossa lillui keskellä keltainen lammikko sulanutta voita. Hän oli vakuuttunut näiden rohtojen tehosta. Pidin kovasti mummistani. Iltaisin hän lauleli minulle ja opetti iltarukouksen. Muistan vielä Siionin kanteleen veisut: "Oi katsopa lintua oksalla puun! Niin kauniisti laulaa se aina" ja "Onpa taivaassa tallella lapsillekin, jotka Jeesusta rakastavat". Mummin usein laulama laulu Mustasta Saarasta, pienestä neekerilapsesta, joka halusi matkustaa junalla taivaaseen, askarrutti minua kovasti. Tänä päivänä veisu taitaisi olla hieman rasistinen. Toisinaan näin painajaisunia kummituksista ja pommihälytyksistä. Lisäksi pelkäsin kaasunaamaria, jollainen meidänkin perheessämme oli kaasusodan varalta. Jollen olisi kiltti, se voitaisiin panna päähäni, joku oli tokaissut. Mummi lohdutti minua aina turhista peloista.

Eräänä päivänä istuin mummin kanssa juttelemassa ruokasalin pöydän ääressä. Aivan kesken kaiken hän lyyhistyi tuolilta lattialle, tarttui kiinni pöydän tukevasta jalasta ja hoki koko ajan jotain käsittämätöntä: "Sii, Siiri, Saara". Pelästyin kovasti. En ymmärtänyt, mikä hänelle tuli. Menin lattialle mummin viereen ja yritin kaikin voimin nostaa häntä ylös. En jaksanut alkuunkaan. Kuvittelin, että jos hän

irrottaisi otteensa pöydän jalasta, voisin saada hänet pystyyn. Koetin vetää hänen käsiään irti pöydästä sormi kerrallaan, mutten onnistunut. Päässäni pyöri ajatus, että jos äiti olisi kotona, hän jaksaisi nostaa mummin ylös. Sen jälkeen mummi olisi taas entisensä. Sitten istuin mummin vieressä lattialla pöydän alla hyvin kauan ja odotin, odotimme yhdessä, kunnes äiti tuli kotiin. Mummi vietiin Mehiläiseen, samaan sairaalaan, jossa minä synnyin, eikä hän koskaan palannut sieltä. Hän kuoli maaliskuussa vuonna 1942 ja haudattiin Ristinummen hautausmaahan syntymäkaupunkiinsa Viipuriin. Mummin poismeno järkytti minua kovasti. Kun näin äidin itkevän, minuakin itketti.

Vasta hiljattain huomasin vanhempieni vieraskirjaa lukiessani, mitä mummi oli kirjoittanut siihen kauniilla käsialallaan täyttäessani neljä vuotta: ”Siunaus seuratkoon elämääsi.” Huomasin samalla laivaston papin toivottaneen ristiäisissä vanhemmilleni ja minulle siunausta. Vaikka elämäni oli vähällä alkaa syysmyrskyssä saatuani isäni sanojen mukaan ennenaikaisen merimieskasteen, on minulla ollut paljon onnea ja myötätuulta matkassani vastatuulten vain välillä ravisuttaessa kulkuani.

2. ÄITI LÄHEISINEEN, YSTÄVINEEN JA TUTTUINEEN

Koti Viipurissa

Äitini Mirjam syntyi vanhassa iloisessa Viipurissa tsaarinvallan aikana tammikuun 20. päivänä 1910. Vanhemmat olivat uskovaisia. Jo nuorena herätyksen saanut isä David eli Taavetti toimi Lutherilaisen Evankeliumiyhdistyksen saarnaajana. Sitä ennen hän oli ehtinyt työskennellä Valtionrautateiden palveluksessa. Äiti Wilhelmina eli Miina hoiti kotona perhettään, johon kuului lisäksi kolme vanhempaa lasta: Eemil, Martti ja Joel, lempinimiltään Emppu, Masa ja Josu. Isä kierteli saarnamatkoillaan pitkin Karjalan kannasta jalkapatikassa kylästä kylään ja ehti saman päivän aikana käydä julistamassa Jumalan sanaa jopa viidessä eri kylässä. Mirjamin veljet olivat vilkkaita ja eläväisiä poikia, jotka keksivät kaikenlaisia kujeita. Aina kun isä tuli matkoilta, hän antoi pojille ensimmäiseksi selkäsaunan. ”Kyllä tuo tyttökin on varmasti jotain pahaa tehnyt. Mie annan sille saman tien.” Kuri perheessä oli ankara, kun isä oli paikalla. Elokuvisakin oli käytävä salaa, koska elävät kuvat olivat syntiä. Äiti Miina oli lempeä.

Hänellä oli kaunis ääni ja hän veisasi mielellään virsiä ja Siionin Kanteleen lauluja. Kuusihekinen perhe asui omistamassaan omakotitalossa Viipurin esikaupunkialueella. Idylliseen syreenipensaiden reunustamaan pihapiiriin kuului muitakin rakennuksia, joissa asui hyrryläisiä. Mirjam-äiti kertoi pikkutyttönä pelänneensä punaisten kuulia ja panneensa aina peltisen pesuvadin päähänsä pinkaistessaan pihan poikki.

Äitini oli vilkas ja puhelias niin kuin eteläkarjalaiset yleensä ovat. Sydämellisenä ja elämänasenteeltaan positiivisena hänellä oli paljon ystäviä. Nuorena hän kuului voimisteluseuraan ja oli valokuvista päätellen tosi notkea. Eräässäkin kuvassa hän seisoo isäni harteilla. Isäni oli muuten taitava voimistelija, joka kuului mm. suojeluskunnan voimistelujoukkueeseen ja oli osallistunut moniin kilpailuihin. Äitini oli mukana myös harrastajateatterissa. Satunäytelmästä napatussa kuvassa hän näkyy näyttävän prinsessaa. Laulu ja lausunta olivat kuitenkin hänen rakkaimmat harrastuksensa. Innostuksensa lauluun hän sai varmaan omalta äidiltään. Jo Viipurissa äitini esiintyi paljon. Hän sekä lauloi että esitti runoja monenlaisissa eri tilaisuuksissa ja Viipurin paikallisradiossa. Empu, Masa ja Josu olivat innokkaita kuoromiehiä. Äitini taas oli yksinlaulun harrastaja. Käytyään Viipurin suomalaisen tyttökoulun eli Tipolan äiti ryhtyi opiskelemaan koko Karjalan musiikillisen herättäjän Emil Sivorin perustamassa Viipurin kirkkomusiikkiopistossa. Siellä opiskeli silloin myös sittemmin tunnettu oopperalaulajatar Anna Mutanen. Ystävyys laulajatar Marie Auviseen juontaa juurensa taas Viipurin musiikkiopistoon, jossa äiti oli tämän oppilaana.

V a n h e m p a n i t a p a s i v a t t o i s e n s a

Opintojen ohella äiti puski töitä Viipurin suojeluskuntain piiri-esikunnassa. Ehtipä olla mukana lottatouhuissakin ennen sotaa ja esiintyä lottien ja suojeluskuntalaisten tilaisuuksissa. Esikuntaan oli komennettu nuori meriväenluutnantti Eino Pukkila järjestämään Karjalan kannaksen merisuojeluskuntia. Nuoret rupesivat tapailemaan toisiaan työpaikan ulkopuolella. Siihen aikaan ei kuitenkaan tytön ollut sopivaa liikkua ilman esiliinaa. Niinpä heidän mukanaan treffeillä kulki samassa esikunnassa työskennellyt Anni Hasselqvist. Hänen veljensä, kirjailija ja kuvataiteilija Aarno Karimo, oli innokas

Sota ja sen jälkeinen aika varjostivat helsinkiläistytön lapsuutta. Meriupseeri- isän työtehtävät veivät perhettä paikkakunnalta toiselle ja toivat tyttären elämään ainutlaatuisia, toisinaan jopa pelottavia tapahtumia. Viipurilaissyntyinen taiteilijataräiti taiteilijatovereineen antoi oman sävähdyksensä perheen elämään. Vuonna 1943 perhe muutti Kruununkaaseen Kiholintaan, perinteistä rikkaaseen upseeritaloon. Moni siellä asunut upseeri tuli tunnetuksi sotien ja vaaran vuosien aikana. Talossa asui myös mielenkiintoisia siviilejä. Kesän viikot sotilasalueilla muistuttavat menneistä ajoista. Koulu- ja opiskeluajat opintomatkoihin antavat oman lisänsä tarinoihin, samoin ulkomaiset laivastovierailut. Erilaiset tapahtumat työuran aikana, varsinkin pääesikunnan ulkomaanosastolla, kansainvälisellä osastolla ja maanpuolustuskorkeakoulussa tuovat lisävarustusta muistojen kassaan.